

Invazivne tujerodne vrste ogrožajo naše gozdove – projekt LIFE ARTEMIS

Invazivne tujerodne vrste v zadnjih letih postajajo vedno večja grožnja za slovenske gozdove. Z osveščanjem o problematiki in pomenu hitrega ter ustreznega ukrepanja, se z invazivnimi tujerodnimi vrstami v gozdu ukvarjamo na Gozdarskem inštitutu Slovenije v projektu »LIFE ARTEMIS – Osveščanje, usposabljanje in ukrepanje za invazivne tujerodne vrste v gozdu«. V sodelovanju z različnimi partnerji – Zavodom RS za varstvo narave, Zavodom Symbiosis, so. p. in Zavodom za gozdove Slovenije, želimo s projektom prispevati k zmanjšanju negativnih vplivov invazivnih tujerodnih vrst na biotsko raznovrstnost in na ekosistemske storitve gozda.

INVAZIVNE TUJERODNE VRSTE

Tujerodne vrste so vsi organizmi, ki se prek različnih poti, namerno ali nenamerno, s pomočjo človeka занesejo na območje izven njihove naravne razširjenosti. Le desetina vseh tujerodnih vrst, ki se naturalizirajo v novem okolju, postane tudi invazivnih. Invazivne tujerodne vrste (ITV) vnašajo motnje v celoten preplet odnosov v ekosistemu ter negativno vplivajo na domorodne vrste in na njihovo življenjsko okolje. Na eni strani lahko razrast ITV rastlin popolnoma spremeni podobo gozda in povzroči neustavljivo manjšanje populacij avtohtonih vrst, na drugi pa tudi številne ITV gliv in žuželk napadajo drevesa ter s tem povzročajo množičen propad celih sestojev v gozdu. Rušenje naravnih sistemov oziroma že prisotnost ITV pa lahko nenazadnje vpliva tudi na človeka, tako na gospodarstvo, kot tudi na javno zdravje.

Primarni cilj našega projekta je preko raznolikih komunikacijskih aktivnosti in dogodkov osvestiti splošno javnost, predvsem lastnike gozdov, o nevarnostih, ki jih tujerodne vrste lahko predstavljajo za gozd.

Slika 1: Tujerodne vrste so grožnja tudi slovenskim gozdom; a) japonski dresnik (*Fallopia japonica*), b) storževa listonožka (*Leptoglossus occidentalis*), c) javorov rak (*Eutypella parasitica*) (foto: Lado Kutnar, arhiv Zavoda Symbiosis, Nikica Ogris).

ZGODNJE ODKRIVANJE IN HITRO ODZIVANJE (ZOHO)

Pri upravljanju z ITV se je pomembno zavedati, da je ob njihovi najdbi na novem območju ključno predvsem hitro odzivanje. Lokalno in maloštevilno populacijo v zgodnjih fazah naselitve je namreč mogoče omejiti oziroma celo izkoreniniti, z večanjem populacije pa naraščata tako škoda kot tudi strošek njihovega obvladovanja.

Glavni cilj projekta je zato vzpostavitev učinkovitega **institucionalnega okvira za zgodnje odkrivanje in hitro odzivanje (ZOHO)** za tujerodne vrste v gozdu. Sistem temelji na usklajenem delovanju več partnerjev in omogoča zgodnje zaznavanje tujerodnih vrst, njihovo pravilno določitev, hitro obveščanje pristojnih organov ob najdbi, pripravo ocene tveganja prisotnosti invazivne vrste in nenazadnje hitro odzivanje za preprečitev razširjanja ali njihovo izkoreninjenje. Po izvedbi vseh omenjenih korakov je pomembno tudi spremljanje učinkovitosti izvedenih ukrepov in nadaljnji monitoring te vrste. Priprava institucionalnega okvira, v katerem bo jasno opredeljeno, kateri partnerji in v kakih pristojnostih bodo odgovorni za posamezne korake sistema ZOHO, poteka v sodelovanju s pristojnimi ministrstvi.

Za namen zgodnjega zaznavanja tujerodnih vrst smo v projektu pripravili tudi opozorilni seznam 84 tujerodnih vrst, ki predstavljajo največje tveganje za naše gozdove, saj so že prisotne v sosednjih državah ali pa imajo v podobnih gozdskih okoljih invaziven značaj. Izpostavljene vrste smo za lažjo identifikacijo predstavili v *Terenskem priročniku za prepoznavanje tujerodnih vrst v gozdovih* (www.tujerodne-vrste.info/projekt-life-artemis/publikacije-porocila/).

Za učinkovito izvajanje sistema ZOHO je pomemben informacijski sistem, v katerem se zbirajo vsi podatki o ITV; tekom projekta smo razvili **informacijski sistem Invazivke** (www.invazivke.si), ki omogoča tudi izmenjavo vseh do sedaj zbranih podatkov o ITV iz že obstoječih sistemov. Za hiter vnos najdb sta na voljo tako spletna kot mobilna aplikacija, ki predvidevata tudi vnos fotografij, na osnovi katerih lahko strokovni izvedenec potrdi ali ovrže pravilnost določitve. Za lažjo pripravo konkretnih postopkov ZOHO sistema bomo pripravili pet vzorčnih primerov hitrega odzivanja ob primeru pojava petih ITV.

Na primeru Krajinskega parka Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib bomo z izvedbo popisa in odstranjevanja ITV rastlin oblikovali primer dobre prakse na področju upravljanja s tujerodnimi vrstami ter pripravili akcijski načrt za ravnanje z ITV za zavarovano območje tudi po izteku projekta.

Upravljanje z ITV bomo predstavili na primeru invazivne tujerodne glive javorov rak (*Eutypella parasitica*) preko uporabe razvitega ZOHO sistema in informacijskega sistema Invazivke. Za lastnike gozdov, kjer se pojavlja javorov rak, bomo pripravili predavanja in jih pozivali tudi k pravilni odstranitvi prizadetih dreves z namenom zaježitve širjenja te bolezni.

USPOSOBLJENOST ZA ZGODNJE ODKRIVANJE

En izmed ciljev projekta je izboljšanje zmogljivosti za zgodnje zaznavanje tujerodnih vrst v naših gozdovih. Za ta namen smo izvedli vrsto delavnic in izobraževanj za zaposlene na področju upravljanja z gozdovi in varstva narave ter delavnice za zainteresirano javnost, lastnike gozdov in prostovoljce. Udeleženci so se seznanili z osnovno problematiko tujerodnih vrst, dobili informacije, kje in kdaj naj bodo pozorni na prisotnost tujerodnih vrst ter spoznali vrste iz opozorilnega seznama. Vsi udeleženci so prejeli priročnik *Sistem zgodnjega obveščanja in hitrega odzivanja na invazivne tujerodne vrste v gozdu*, v katerem so predstavljene osnovne značilnosti upravljanja tujerodnih vrst s sistemom ZOHO. Za namen aktivacije uporabnikov aplikacije in vzpodbujanja vnašanja podatkov izvajamo različna predavanja in promocijske akcije za različne ciljne skupine.

Zgodnje, pasivno zaznavanje tujerodnih vrst, v katero se lahko vključi vsak posameznik, je izjemno pomembno, saj le s hitrim odzivanjem še lahko preprečimo obširne negativne posledice ITV v gozdu. **Svoje podatke o opaženih tujerodnih vrstah nam sporočite na: www.invazivke.si.** Informacije o projektu in invazivnih tujerodnih vrstah najdete na: www.tujerodne-vrste.info.

Projekt sofinancirajo Evropska komisija, Ministrstvo za okolje in prostor, Mestna občina Ljubljana ter Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

Simon Zidar in dr. Maarten de Groot